

Janusz Strojny

Politechnika Rzeszowska

REGIONALNE INSTRUMENTY WSPOMAGANIA PRZEDSIĘBIORCZOŚCI (NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO)

1. Wstęp

Pojęcie przedsiębiorczości jest powszechnie kojarzone z działaniami człowieka podejmowanymi w najbliższym jego otoczeniu, czyli w pobliżu miejsca zamieszkania. Tak więc przedsiębiorca jako pojedynczy podmiot życia gospodarczego jest kojarzony głównie z rynkiem regionalnym, a w rzadkich przypadkach z rynkiem krajowym. Wynika to najczęściej z niewielkich rozmiarów produkcji lub innej działalności prowadzonej przez przedsiębiorcę [1, s. 150]. Według S. Kowalczyka „przedsiębiorczość oznacza szeroko rozumianą działalność gospodarczą i społeczną ludzi indywidualnych, grup społecznych lub państwa [3, s. 129]. W *Słowniku języka polskiego* pod red. M. Szymczaka przedsiębiorca jest określany jako człowiek, który prowadzi jakieś przedsiębiorstwo na własny rachunek, właściciel przedsiębiorstwa [5, s. 24]. Mocno jest tu zaznaczona działalność gospodarcza polegająca na prowadzeniu własnego przedsiębiorstwa, co wiąże się z ponoszeniem odpowiedzialności ekonomicznej za podjęte działania. Na ten element przedsiębiorczości zwracają także uwagę A.F. Herbert i A.N. Link, określający przedsiębiorcę jako osobę, która „specjalizuje się w podejmowaniu rozstrzygających decyzji dotyczących lokalizacji, firmy i użycia towarów, surowców lub organizacji i bierze za nie odpowiedzialność” [4, s. 23]. Natomiast na innowacyjny charakter przedsiębiorcy zwraca uwagę B. Gartner, według którego przedsiębiorcą jest osoba rozpoczynająca biznes w miejscu, w którym go dotychczas nie było [6]. M. Bratnicki [2] wskazuje, że każdego roku wielu przedsiębiorców ekonomicznych i społecznych osiąga nadzwyczajne efekty w trudnych okolicznościach. Wyobrażają

sobie przyszłe stany otoczenia i ustanawiają wizję nadającą działaniom długofalowe ukierunkowanie. Tworzą warunki sprzyjające urzeczywistnieniu tej wizji, mając silną wolę zbudowania czegoś, co będzie rozwijało się i trwało. Budują oni więzi społeczne łączące się w sieć kontaktów. Na tym podłożu wykształca się wzajemne zaufanie.

Analizując przedstawione i dostępne w literaturze koncepcje przedsiębiorczości, niezależnie od sposobu jej pojmowania, należy stwierdzić, przedsiębiorczość jest przede wszystkim zjawiskiem niezbędnym jako stymulator rozwoju działalności gospodarczej, w wymiarze zarówno jednostkowym, jak i zbiorowym (przedsiębiorstw, regionów, kraju).

Przedmiotem rozważań w niniejszym artykule są przesłanki i możliwości rozwoju przedsiębiorczości z uwzględnieniem wybranych instrumentów jej stymulowania w regionie Podkarpacia, będącego jednym ze słabszych obszarów na gospodarczej mapie Polski.

2. Pozycja gospodarcza województwa podkarpackiego jako przesłanka rozwoju przedsiębiorczości

Województwo podkarpackie utworzone zostało na mocy reformy samorządowej państwa z dniem 1 stycznia 1999 r. Powstało w wyniku połączenia byłych województw rzeszowskiego, przemyskiego, krośnieńskiego oraz częściowo tarnobrzesckiego i tarnowskiego. Powierzchnia województwa wynosi 17 926 km² (11 miejsce w kraju). Obszar ten zamieszkuje 2,1 mln osób (5,5% ludności kraju) w 45 miastach i 2166 wsiach, które tworzą 1532 sołectwa, 160 gmin i 20 powiatów. Największymi miastami regionu są: Rzeszów (160 tys.), Stalowa Wola (72 tys.), Przemyśl (69 tys.), Mielec (65 tys.), Tarnobrzeg (51 tys.) i Krosno (50 tys.).

Na istniejących potencjałach rozwojowych oparły się i wykształciły funkcje podstawowe i uzupełniające województwa. Funkcje podstawowe pozwalają określić jego pozycję na tle kraju. Jest to rolnictwo, przemysł, działalność rekreacyjno-wypoczynkowa i turystyczna. Funkcje uzupełniające to: komunikacja, budownictwo oraz usługi administracyjne i kulturalno-socjalne, odzwierciedlające zróżnicowaną strukturę gospodarczą regionu

Podstawowe wskaźniki społeczno-ekonomiczne sytuują Podkarpacie w grupie słabiej rozwiniętych. Obrazują to przykładowo wybrane wskaźniki syntetyczne: produkt krajowy brutto na jednego mieszkańca – 13 pozycja w kraju; stopa bezrobocia – 7 pozycja w kraju; przeciętna płaca – 15 pozycja w kraju; spółki z udziałem kapitału zagranicznego na 1000 mieszkańców – 13 miejsce w kraju. Ze względu na te wskaźniki województwo podkarpackie zajmuje w układzie regionalnym kraju niską, 14 pozycję konkurencyjną. W grupie województw Polski wschodniej jest to pozycja porównywalna z województwami lubelskim i warmińsko-mazurskim lub opolskim.

Dystans Podkarpacia w porównaniu do najlepszych powiększa się. Zachodzi więc pilna konieczność przeciwdziałania tym tendencjom, potrzeba „ucieczki do przodu”, co znajduje wyraz w wizji rozwoju przedsiębiorczości zawartej w strategii województwa.

Województwo podkarpackie jest obszarem niejednorodnym, o dużym stopniu wewnętrznego zróżnicowania. Dlatego też polityka rozwoju, prowadzona przez samorząd Podkarpacia, powinna odpowiedzieć na pytanie, jak wpłynąć na zdynamizowanie przedsiębiorczości, która może zmniejszyć dystans w stosunku do lepiej rozwiniętych regionów, i uwzględnić tę odpowiedź. Samorząd wojewódzki powinien stworzyć model rozwoju nastawiony na zmniejszenie nadmiernych zróżnicowań wewnątrzregionalnych. Polityka interregionalna, która wchodzi w przestrzeń województwa, powinna popierać równocześnie trzy procesy, będące istotą wizji rozwoju Podkarpacia: rozwój przedsiębiorczości, podnoszenie konkurencyjności i przeciwdziałanie marginalizacji tego regionu gospodarczego.

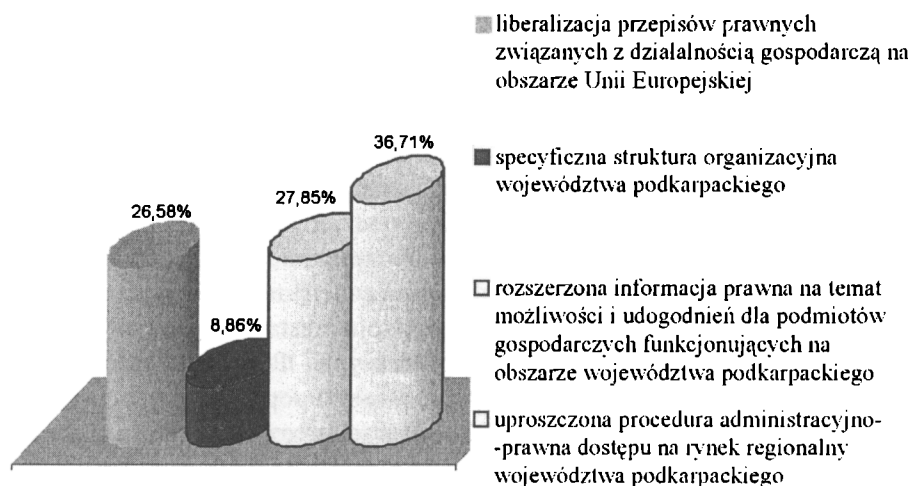
3. Wybrane instrumenty rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim – wyniki badań empirycznych

Podstawowy materiał badawczy stanowią informacje pochodzące ze źródeł pierwotnych, pozyskane w wyniku przeprowadzenia badań ankietowych, zarówno wśród jednostek samorządu terytorialnego, jak i wśród mieszkańców (potencjalnych przedsiębiorców) badanego obszaru.

Badania ankietowe przeprowadzono w jednostkach samorządowych działających na obszarze województwa podkarpackiego w urzędach gmin (115), urzędach miasta (13), urzędach miasta i gminy (27) oraz w starostwach powiatowych (16). Ponadto przeprowadzono wywiady indywidualne pogłębione w Urzędzie Wojewódzkim w Rzeszowie. Badaniami ankietowymi objęto również pięciuset mieszkańców analizowanego obszaru (całe województwo podkarpackie).

Pytania zawarte w kwestionariuszu ankietowym dotyczyły diagnozy, możliwości rozwojowych oraz perspektyw rozwoju analizowanego obszaru ze szczególnym uwzględnieniem warunków stymulowania przedsiębiorczości. Wstępne rozważania skierowano na wybrane instrumenty, sprzyjające uruchamianiu działalności gospodarczej. Jak pokazują wyniki badań empirycznych, wiele zależy od tworzonej przez władze samorządowe, przyjaznej dla potencjalnych przedsiębiorców atmosfery.

W opinii władz samorządowych, wśród instrumentów mogących wpłynąć na pobudzenie przedsiębiorczości w województwie podkarpackim należy wskazać w pierwszej kolejności na uproszczoną procedurę administracyjną, dzięki której rynek województwa podkarpackiego będzie przyjazny dla potencjalnych inwestorów. Takiej odpowiedzi udzieliło 36,7% respondentów (rys. 1).

Rys. 1. Instrumenty aktywizacji przedsiębiorczości dostępne gminie (prawne i administracyjne), mogące wpłynąć na ożywienie gospodarcze województwa podkarpackiego

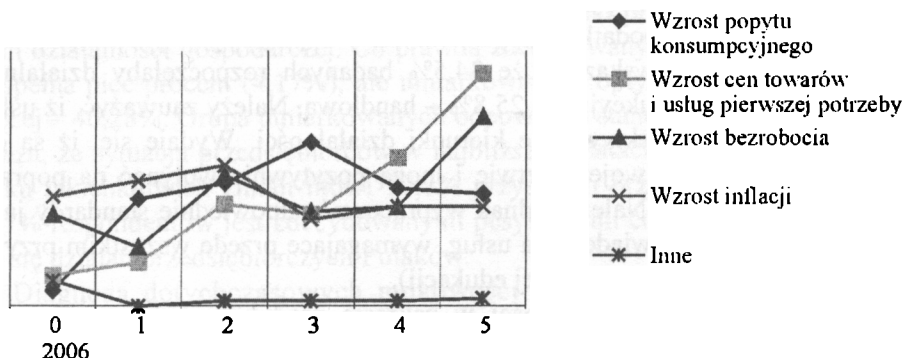
Źródło: opracowanie własne.

Kolejną istotną grupę instrumentów aktywizujących przedsiębiorczość stanowią przepisy prawne, a dokładniej dostęp do aktualnej informacji prawnej; na nie wskazało prawie 28% ankietowanych. Na liberalizację przepisów prawnych związanych z działalnością gospodarczą na terenie całej Unii Europejskiej wskazało 27% potencjalnych przedsiębiorców. Natomiast za znacznie mniej istotny obszar wpływający na działalność gospodarczą uważa się specyficzną strukturę organizacyjną analizowanego regionu, na którą wskazało tylko 8,86% pytaných.

Kolejny problem, na który wskazali przyszli przedsiębiorcy, to brak pewności co do kierunku kształtowania się ważnych wskaźników makroekonomicznych, m.in. poziomu i dynamiki zmian cen towarów i usług, poziomu popytu konsumpcyjnego, który stymuluje rozwój podmiotów gospodarczych, oraz poziomu inflacji i bezrobocia.

Biorąc pod uwagę charakterystykę zmian gospodarczych, które mogą wystąpić w 2006 r. i latach następnych, przedsiębiorcy wskazali na cztery zasadnicze kwestie (rys. 2). Pierwsza to wzrost cen towarów i usług pierwszej potrzeby, uzależnionych od cen surowców, takich jak np. ropa naftowa. Przedsiębiorcy obawiają się braku stabilizacji w tym względzie.

Kolejny czynnik to bezrobocie, które na Podkarpaciu osiągnęło stopę 17% i wykazuje tendencję do spadku, podobnie jak w całej Polsce. Tworzeniu nowych miejsc pracy powinny sprzyjać dwa czynniki: 1) wysoki, prawie pięcioprocentowy wzrost gospodarczy, który również świadczy o przedsiębiorczości Polaków, 2) możliwości emigracji do legalnej pracy w innych krajach UE, gdzie Polacy są postrzegani jako dobrzy i solidni pracownicy.

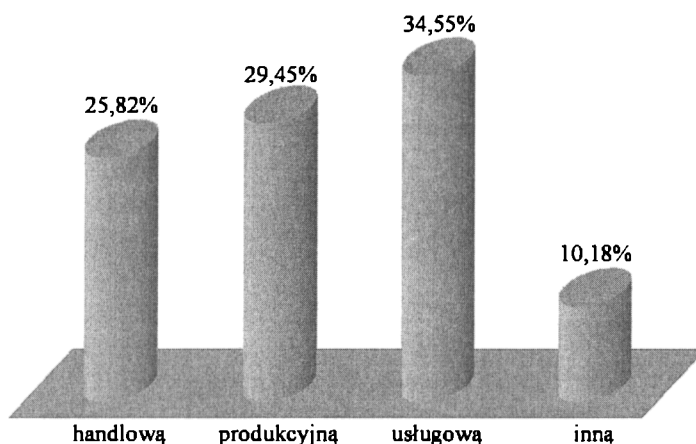

Rys. 2. Zmiany, jakie mogą nastąpić w gospodarce w najbliższej przyszłości

Źródło: opracowanie własne.

Istotnym elementem zmian gospodarczych, w opinii respondentów, jest popyt konsumpcyjny. Należy zauważyć, że podstawowym jego ogranicznikiem są niskie dochody gospodarstw domowych.

Ważnym wskaźnikiem o charakterze makroekonomicznym jest inflacja. Waha-
nia jej poziomu istotnie mogą zaburzać planowanie i warunki realizacji działań przedsiębiorców. W opinii badanych, inflacja nie jest zagrożeniem rozwoju gospo-
darczego.

Rys. 3. Opinie dotyczące rozpoczęcia działalności, jeśli istniałaby możliwość skorzystania z dużych ulg podatkowych i celnych dla podmiotów funkcjonujących w województwie podkarpackim

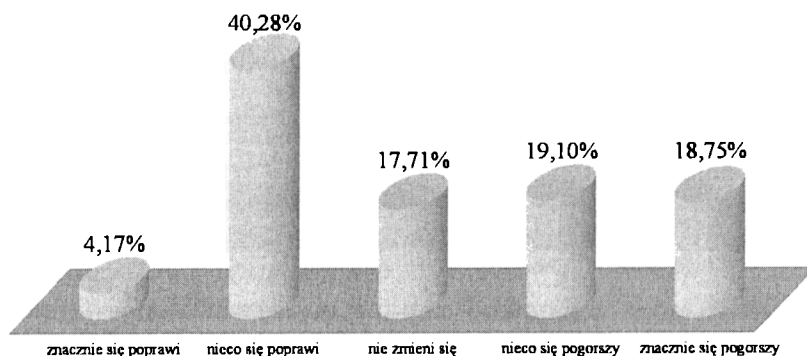
Źródło: opracowanie własne.

Respondentom zadano pytanie o korzyści, jakie mogłoby przynieść wprowadzenie znacznych ulg podatkowych i celnych dla przyszłych przedsiębiorców. Udzielone odpowiedzi wskazują, że 34,5% badanych rozpoczęłoby działalność usługową, 29,4% – produkcyjną, a 25,8% – handlową. Należy zauważyć, iż usługi oraz produkcja to perspektywiczne kierunki działalności. Wydaje się, iż są one najbardziej pożądane w województwie i mogą pozytywnie wpłynąć na poprawę sytuacji na rynku pracy. Należy jednak wypracować odpowiednie standardy jakościowe i organizacyjne świadczenia usług, wymagające przede wszystkim przygotowania zawodowego (permanentnej edukacji).

Deklarując kierunek działalności w zakresie produkcji, należy wziąć pod uwagę nakłady finansowe związane z zakupem nowoczesnych technologii, które są inwestycjami nakładochłonnymi. W warunkach ograniczonego dostępu do kapitału dla małych przedsiębiorstw ta kwestia powinna znaleźć odzwierciedlenie w nowych instrumentach zasilania finansowego. Analizowany region wydaje się atrakcyjny dla podmiotów chcących prowadzić produkcję, ze względu na korzystne położenie geograficzne, warunkujące w dużej mierze zbyt dla wytwarzanych towarów.

Trzeci pozytywnie „zaopiniowany” obszar działalności to handel, na który wskazał co czwarty potencjalny przedsiębiorca. Należy zauważyć, że działalność handlowa należy obecnie do najlepiej rozwiniętych na obszarze województwa podkarpackiego. Wśród niezdecydowanych przedsiębiorców znalazło się tylko 10% ankietowanych. W wywiadach bezpośrednich przedsiębiorcy wyrażali obawy o dostęp do kapitału niezbędnego do uruchomienia i prowadzenia działalności.

Analizując perspektywiczne możliwości rozwoju przedsiębiorczości w województwie podkarpackim, należy zaznaczyć, że prawie połowa odpowiedzi (44%) jest optymistyczna (rys. 4).

Rys. 4. Czy sytuacja gospodarcza kraju w najbliższych trzech latach będzie sprzyjać rozwojowi przedsiębiorczości w województwie podkarpackim

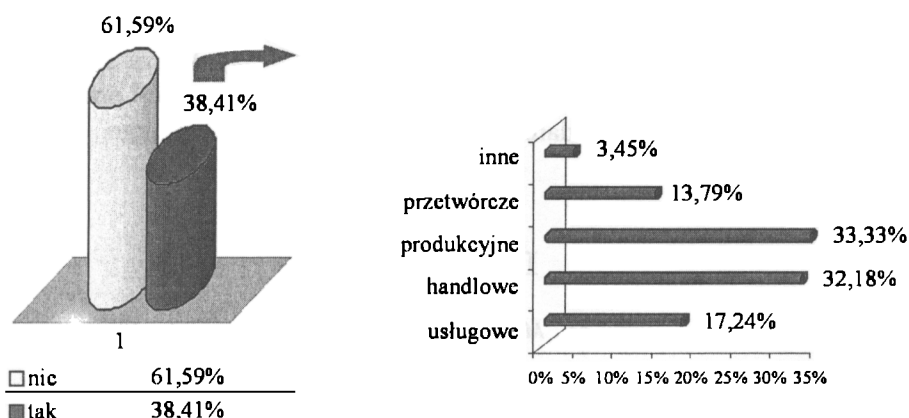
Źródło: opracowanie własne.

Świadczy to o dużym zainteresowaniu przyszłych przedsiębiorców rozpoczęciem działalności gospodarczej. Co prawda zdecydowanych optymistów jest tylko niespełna pięć procent (4,17%), ale umiarkowanych optymistów jest już znacznie więcej – 40,28%. Grupa umiarkowanych odpowiedzi stanowi 36,8%, w tym 19,1% uważa, że sytuacja przedsiębiorców w najbliższych latach nieco się pogorszy, a o braku jakichkolwiek zmian mówi 17,7% przyszłych przedsiębiorców. Natomiast 18,7% respondentów jest zdecydowanymi pesymistami co do możliwości rozwijania się działań przedsiębiorczych Polaków.

Diagnoza dotychczasowych możliwości wykorzystania ekonomicznych i administracyjnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej w województwie podkarpackim wykazała, iż warunki gospodarcze jako przyjazne dostrzegane są przez 38,41% respondentów. Najliczniej prowadzonymi rodzajami działalności są: produkcyjna (33,33%) oraz handlowa (32,18% wskazań).

Zdecydowanie mniej na ułatwieniach wynikających z warunków administracyjnych skorzystały firmy przetwórcze i usługowe, których rozwój jest obecnie, zdaniem konsumentów i producentów i z punktu widzenia rozwoju rynku, najbardziej pożądanym. W dalszej kolejności ankietowani wskazali na podmioty usługowe (17,24%) oraz produkcyjne (13,79%). Korzyści te osiągnięto przez uczestnictwo w targach i wystawach organizowanych przez urząd wojewódzki.

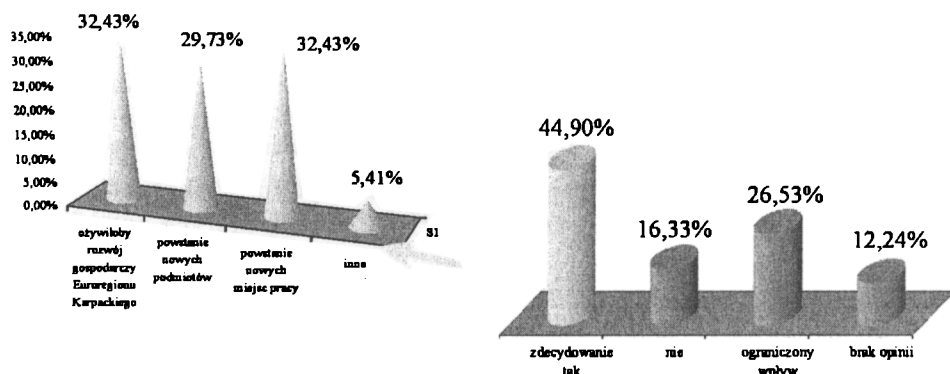
Jednak większość ankietowanych (61,59%) nie widzi dobrych warunków rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej w województwie podkarpackim (rys. 5).

Rys. 5. Firmy, które działają i wykorzystują możliwości ekonomiczne i administracyjne województwa podkarpackiego lub innego (jeżeli tak, to jakie to firmy)

Źródło: opracowanie własne.

Jednym z istotnych instrumentów wspierających przedsiębiorczość mogłoby być powołanie Fundacji Rozwoju Regionalnego (rys. 6). Badania wykazały, że prawie połowa przedstawicieli gmin województwa podkarpackiego zdecydowanie popiera ideę stworzenia Fundacji Rozwoju Regionalnego. Powinna ona, w opinii badanych, działać pod patronatem gmin. Średnio co czwarty respondent (26,5%) ocenia, że taka fundacja tylko w ograniczonym zakresie mogłaby aktywizować gospodarczo gminy, 16% nie widzi w tym rozwiązaniu żadnych możliwości.

Rys. 6. Fundacja Rozwoju Regionalnego i jej wpływ na ożywienie gospodarcze

Źródło: opracowanie własne.

Pośród respondentów zdecydowanie przychylnych powstaniu Fundacji Rozwoju Regionalnego najliczniejszą grupę stanowią osoby dopatrujące się jej pozytywnego wpływu na rozwój nowych miejsc pracy (32,4%). Wiąże się to z powstawaniem nowych podmiotów gospodarczych, co w konsekwencji przełożyłoby się na ożywienie rozwoju gospodarczego województwa podkarpackiego.

Literatura

- [1] Bożyk P., Misala J., Puławski M., *Międzynarodowe stosunki ekonomiczne*, PWE, Warszawa 2002.
- [2] Bratnicki M., *Dylematy i pułapki współczesnego zarządzania*, Gnome, Katowice 2001.
- [3] Kowalczyk S., *Liberalizm i jego filozofia*, Katowice 1995.
- [4] Piasecki B. (red.), *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- [5] Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 2, Warszawa 1996.
- [6] W.B., *Who is an Entrepreneur? Is the Wrong Question*, „Entrepreneurship Theory and Practice” 1989, nr 13.

REGIONAL INSTRUMENTS OF SUPPORTING ENTREPRENEURSHIP ON THE EXAMPLE OF PODKARPACKIE VOIVODESHIP

Summary

The article presents theoretical aspects of entrepreneurship functioning in the changing market. The subjects of considerations in the empirical part of the article are chosen instruments of entrepreneurship activation on the territory of Podkarpacie province

The author attempts to stimulate entrepreneurship in the area of administration and social surrounding.